

na opanowanych przez Prusy polskich ziemiach usiłowali oni uniemożliwić odbudowę Polski, a przez to wszelkimi środkami udaremnić starania oparcia jej o brzeg Bałtyku.

Niemieccy historycy, jak Dietrich Schäfer czy Walter Vogel, próbowali znaleźć w przeszłości dowody na to, że Bałtyk był morzem germańskim i że tylko Niemcom należy *Dominium maris Baltici*. W czasie pierwszej wojny światowej usiłowano przy pomocy siły zbrojnej zrealizować te pretensje.

Rewolucja Październikowa uwolniła narody uciskane dotychczas przez caryzm. Mogły one teraz wykorzystywać swe prawa do udziału w żegludze bałtyckiej. Rewolucja Październikowa stworzyła nowe podstawy dla pokojowej współpracy krajów bałtyckich. Poprzez politykę pokojowej koegzystencji i zbiorowego bezpieczeństwa, poprzez zawarcie układów o nieagresji z sąsiednimi państwami bałtyckimi wskazał Związek Radziecki drogę, na której Bałtyk mógł się stać z obszaru międzynarodowego napięcia łączącym narody morzem pokojowej wymiany.

Politykę tę usiłował pokrzyżować imperializm niemiecki w swej najbardziej reakcyjnej i krwawej formie — faszyzmu — i w drugiej wojnie światowej zamieścić Bałtyk w wewnętrzne morze niemieckie. Czasy te pozostają jeszcze okropnym wspomnieniem. Ale opór ujarzmionych ludów i walka narodów Związku Radzieckiego udaremniły nienasycone plany niemieckiego imperializmu uchwycenia panowania na Bałtyku.

Agresywne państwa bloku NATO, przede wszystkim NRF, usiłują przez założenie baz morskich zamieścić Bałtyk w *mare clausum* i w ten sposób uniemożliwić ustalenie normalnych, pokojowych stosunków w tym rejonie. Próbuja stworzyć nowe bazy do ataku na kraje socjalistyczne.

Po drugiej wojnie światowej rozpoczęto w wielu krajach nadbałtyckich budowę nowego, socjalistycznego społeczeństwa. Dzięki temu zwyciężyły zasady międzynarodowej współpracy. Jak nigdy przedtem w dziejach zaistniały dziś warunki, by na podstawie pokojowej koegzystencji uwolnić ostatecznie Bałtyk od napięcia między położonymi nad nim narodami.

Z dziejów obszaru bałtyckiego da się wyciągnąć następująca nauka:

1. Często występujące w historii obszaru bałtyckiego próby opanowania go przez jedne kraje na drodze podboju państw sąsiednich były zawsze fatalne dla ludności tych krajów. Próby takie nie tylko przynosiły podbitym czy uzależnionym krajom cierpienie i nędzę, ale i sprowadzały na kraje agresywne zawsze klęski i katastrofy.

2. Natomiast okresy pokoju otwierały przed położonymi nad Bałtykiem państwami możliwości rozwoju handlu i podniesienia dobrobytu.

3. Geograficzno-polityczne położenie obszaru bałtyckiego stwarza konieczność oparcia przez kraje bałtyckie wzajemnych stosunków o zasady przyjaźni i wzajemnego poszanowania suwerenności. Istnieją do tego dziś lepsze niż kiedykolwiek obiektywne przesłanki. Propozycja rządów PRL i NRD stanowi ważną i dostatecznie szeroką inicjatywę w tym kierunku.

Dlatego Polsko-Niemiecka Komisja Historyczna popiera tę inicjatywę i jest gotowa wnieść swój wkład do tego, by Bałtyk stał się *mare pacis* dla wszystkich krajów bałtyckich.

(Pod tą deklaracją złożyli podpisy wszyscy członkowie Komisji uczestniczący w obradach).

K. P.

KONFERENCJA NAUKOWA W LIPSKU

W ostatnim tygodniu listopada 1957 r. odbyła się w Lipsku konferencja naukowa komisji historycznej Związku Radzieckiego i Niemieckiej Republiki Demokratycznej z udziałem zaproszonych przedstawicieli nauki historycznej innych

krajów. Reprezentowane były: Albania, Czechosłowacja, Francja, Japonia, Polska, Węgry i Włochy.

W skład delegacji polskiej wchodził przedstawiciel środowisk naukowych Krakowa, Poznania, Szczecina, Warszawy i Wrocławia: mgr Dopierała, doc. Gierowski, prof. Grosfeld, dr Kamiński, prof. Krauze, prof. Labuda, prof. A. Litwin, prof. Pajewski, prof. Piwarski, prof. Popiołek i mgr Poterański.

W gronie tym Instytut Zachodni reprezentowany był przez swego dyrektora i trzech innych współpracowników.

Obrady sesji obracały się wokół dwóch zasadniczych problemów. Pierwsza połowa sesji poświęcona była zagadnieniu wpływu Rewolucji Październikowej na Niemcy; w drugiej połowie tygodnia dyskutowano przez trzy dni nad głównymi kierunkami historiografii burżuazyjnej w zakresie badań nad drugą wojną światową.

Organizacyjnie obrady nad pierwszym tematem ujęte były w ramy czterech komisji roboczych, nad drugim — w ramy trzech. Oprócz tego odbywały się posiedzenia plenarne.

Na konferencję stawiło się licznie młode pokolenie historyków Niemieckiej Republiki Demokratycznej; toteż ze względu na znaczną niemiecką większość wśród uczestników konferencji obrady odbywały się zasadniczo w języku gospodarzy. Niektóre tylko ważniejsze referaty czy przemówienia odczytywane były zarówno po niemiecku, jak i po rosyjsku; poza tym przez słuchawki słuchać można było przekładu niemieckiego lub rosyjskiego.

Jak już wynika z wymienionych zasadniczych tematów, program sesji był bardzo obfity i w praktyce okazał się niewątpliwie zbyt obszerny. Kierownictwo podejmowało próby skrócenia czy skomprimowania wypowiedzi dyskusyjnych, ograniczenia te jednakże stosowano niezbyt równomiernie; nie dotyczyły one zwłaszcza wypowiedzi o charakterze niejako okolicznościowym, niekiedy zupełnie nie związanych z przedmiotem obrad, a poruszających sprawy znane i oczywiste.

W ogólności wyniki naukowe sesji uznać należy za nader poważne i doniosłe; wystąpią one wyraźniej w przyszłym protokole obrad niż w świadomości słuchaczy, którzy korzystać mogli jedynie z wystąpień dyskusyjnych w jednej komisji; nie zawsze też było im łatwo skupić uwagę przez wiele godzin przepełnionych interesującym materiałem.

Większość obecnych na sesji przedstawicieli nauki polskiej zabierała głos w dyskusji nad jednym z tematów. W związku z zagadnieniami Rewolucji Październikowej mgr Dopierała mówił o ruchach rewolucyjnych na Pomorzu Zachodnim w latach 1917—20, a prof. Litwin — o wpływie Rewolucji Październikowej na bieg wydarzeń w Polsce w tych latach. Do protokołu oddany został tekst wypowiedzi prof. Leśnodorskiego (który nie mógł przybyć z powodu choroby) na temat wpływu Rewolucji Październikowej i Listopadowej na Mazury.

Przy drugim temacie prof. Pajewski omówił rolę, jaką odegrała polityka Stresemanna w przygotowaniu drugiej wojny światowej; prof. Piwarski przedstawił zagadnienie Monachium w ujęciu historiografii francuskiej i angielskiej; mgr Poterański mówił o zagadnieniach polskiego ruchu oporu i sposobach przedstawiania go w polskiej historiografii emigracyjnej, a dr Kamiński o udziale generalicji niemieckiej w przygotowaniu drugiej wojny światowej.

Na wzmiankę zasługuje niezmiernie ciekawy i pełen nieznanych, odkrywczych danych referat doc. dra F. H. Gentzena (dawniej Jena, obecnie Lipsk) na temat polityki Hakaty (*Deutscher Ostmarkenverein*) w okresie pierwszej wojny światowej. Bezpośrednio po referacie wszyscy obecni na sali Polacy składali autorowi gratulacje. Dr Gentzen znany jest dobrze czytelnikom „Przeglądu Zachodniego“.

A. J. K.

Konferencja w sprawie Millenium. Przewodniczący Rady Państwa Aleksander Zawadzki przyjął 14 XII 1957 roku delegację PAN, instytucji społecznych i poszczególnych ministerstw, która przedłożyła mu całokształt spraw związanych z projektowanymi obchodami Tysiąclecia Państwa Polskiego.

W skład delegacji wchodził: prezes PAN prof. Tadeusz Kotarbiński, minister szkolnictwa wyższego Stefan Żółkiewski, minister kultury i sztuki Karol Kuryluk, minister oświaty Władysław Bieńkowski, prezes Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich prof. Stanisław Kulczyński, sekretarz naukowy PAN prof. Henryk Jabłoński, członkowie Prezydium PAN: prof. Kazimierz Nitsch i prof. Stanisław Arnold, prezes Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk prof. Kazimierz Tymieniecki, prezes Polskiego Towarzystwa Archeologicznego prof. Józef Kostrzewski, rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. Zygmunt Grodziński, dyrektor Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN prof. Witold Hensel, dyrektor Instytutu Zachodniego prof. Kazimierz Piwarski.

Członkowie delegacji podkreślali, iż należyte przygotowanie obchodów oraz przeprowadzenie koniecznych nowych badań naukowych, bądź rozszerzenie dotychczas prowadzonych, wymagają podjęcia już teraz poważnych kroków przygotowawczych.

Prof. Piwarski w swej wypowiedzi zaznaczył, że Instytut Zachodni zamierza włączyć się do obchodów polskiego Millenium, przeprowadzając badania i studia związane z rozwojem zachodniej granicy Polski w ciągu wieków.

Po wyczerpującej wymianie poglądów z uczestnikami delegacji przewodniczący Rady Państwa Aleksander Zawadzki przyrzekł pełne poparcie naczelnych władz państwowych i kierownictwa partii dla tej inicjatywy i zapowiedział, że w sprawie tej wkrótce zostaną powzięte odpowiednie decyzje.

Z kręgu inwektyw. W zachodniemieckim tygodniku rewizjonistycznym „Ost-West-Kurier“, Frankfurt a.

M., 3. November-Ausgabe 1957, nr 46, na s. 2 zamieszczona została notatka pt. „Zgoda“-Bund wird vorgespannt, Ruhr-Polen sollen für Oder-Neisse-Grenze werben“, podpisana literami W. D.

Autor notatki twierdzi, że „w tych dniach“ (tzn. około połowy listopada) radiostacje wrocławska i szczecińska nadać miały „rozmowę z funkcjonariuszem Instytutu Zachodniego w Poznaniu“. Ów rzekomy funkcjonariusz Instytutu Zachodniego miał tam m. inn. powiedzieć, że organizacja polska „Zgoda“ w Zagłębiu Ruhry ma być wykorzystana przez propagandę polską, a w szczególności przez Instytut Zachodni, do szerzenia w Niemczech zachodnich informacji o zagadnieniu Ziemi Zachodnich i granicy Odry-Nysy; miał wyrazić zadowolenie, że zakłady pedagogiczne i kulturalne związku „Zgoda“ coraz energiczniej propagują kwestię zachodniej granicy Niemiec „w duchu komunistycznym“ (czyli po prostu w duchu utrzymania granicy Odry-Nysy) itd. Dosłownie ów funkcjonariusz Instytutu Zachodniego miał powiedzieć:

„Nasz Instytut musi otrzymać większy wpływ na pracę naszych przyjaciół w Republice Federalnej, ażeby mógł nią właściwie pokierować właśnie w doniosłej dziedzinie zagadnień granicznych“.

Ta sama wiadomość w nieco skróconym brzmieniu ukazała się w tygodniku „Der Fortschritt“, Düsseldorf, z 21 XI 57, nr 46 pt.: „Polen macht Propaganda bei uns. Was will der „Zgoda“-Bund? — Anweisung des „Westinstituts“.

Powyższe informacje nie mają nic wspólnego z rzeczywistością. Zaden przedstawiciel Instytutu Zachodniego nie występował przed mikrofonem rozgłośni wrocławskiej ani szczecińskiej i nie zabierał głosu na temat wykorzystywania Polaków zachodniemieckich do jakichkolwiek celów propagandy polskiej.

Nie jest to pierwsza wiadomość na temat poczynań Instytutu Zachodniego, zmyślona w ostatnich czasach w zachodniemieckich redakcjach. Tak

np. pod datą 3 VIII 57 „Ost-West-Kurier“ pisał, że rząd polski za radą Instytutu Zachodniego zamierza ogłosić rozszczenie do odszkodowania za straty i zniszczenia wojenne w wysokości 43 miliardów zł przedwojennych.

Napaści na Instytut Zachodni i kłamliwe wersje na temat jego działalności stały się w ostatnich miesiącach w prasie zachodnoniemieckiej zjawiskiem coraz częstszym.

Posiedzenie Sekcji Socjograficznej zespołu Ziem Zachodnich Instytutu Zachodniego. Dn. 20 grudnia ub. r. odbyło się w Instytucie Zachodnim w Poznaniu kolejne zebranie naukowe Sekcji Socjograficznej zespołu Ziem Zach. Referat na temat procesów integracji ludności w miasteczku Kargowa, w pow. sulechowskim, wygłosił mgr Janusz Tomaszewski, pracownik naukowy I. Z.

Sekretarz naukowy Instytutu Zachodniego. Z d. 31 grudnia 1957 prof. A. Klafkowski zrzekł się pełnienia obowiązków sekretarza naukowego Instytutu Zachodniego, a prof. Z. Kaczmarczyk podjął się ich pełnienia od 1 stycznia 1958 r.

Zebranie Komitetu Redakcyjnego „Przeglądu Zachodniego“. W dn. 5 lutego br. odbyło się zebranie Komitetu Redakcyjnego „Przeglądu Zachodniego“, na którym omówiono dorobek pisma z r. 1957 oraz ustalono plany nr 1 i 2 za r. 1958.

Konferencja pracowników naukowych I. Z. W dn. 6 lutego br. odbyła się pod przewodnictwem dyrektora, prof. K. Piwarskiego konferencja pracowników naukowych Instytutu Zachodniego. Na konferencji omówiono przedstawione przez sekretarza naukowego I. Z. prof. Z. Kaczmarczyka plany pracy na r. 1958 zespołów naukowych oraz ich członków.

Konferencja w sprawie programów i podręczników szkolnych. W dn. 7 i 8 lutego br. odbyło się w Instytucie Zachodnim z inicjatywy Prezydium Rady Naczelnej TRZZ posiedzenie zaproszonego przez Radę zespołu, w którego skład weszli: wicedyrektor IZ dr M. Pollak jako przewodniczący oraz jako członkowie mgr Kochański, prof. Krygowski, dr No-

wakowski, prof. Szczaniecki i mgr Krysancka, sekretarz Komisji Społeczno-Kulturalnej Rady Naczelnej Towarzystwa. Zadaniem zespołu było opracowanie konkretnych wniosków w sprawie uzupełnienia problematyką Ziem Zachodnich obowiązujących dotychczas programów i podręczników w szkołach podstawowych, średnich ogólnokształcących i w zakładach kształcenia nauczycieli oraz w szkołach zawodowych w zakresie nauczania j. polskiego, historii i geografii.

Podstawą dyskusji były materiały uprzednio nadesłane członkom zespołu przez sekretariat Prezydium Rady Naczelnej w postaci propozycji opracowanej przez mgra Kochańskiego odnośnie do programów oraz w postaci analizy podręczników i list lektury uzupełniającej, jako też uwagi i krytyczne wypowiedzi różnych ośrodków na Z. Z.

Zespół po przeprowadzeniu generalnej dyskusji ustalił kilkanaście wniosków dla Rady Naczelnej które będą podstawą dla opracowania odpowiedniego memoriału dla Ministerstwa Oświaty, aby przy ustalaniu nowych programów lub przy ew. doraźnym wprowadzeniu odpowiednich wkładek mogły być uwzględnione zaproponowane elementy z zakresu problematyki ZZ. Zespół m. inn. wysunął konieczność praktycznego przyjęcia z pomocą nauczycielstwu w postaci kursów wakacyjnych, poradników publikacji popularnonaukowych o tematyce zachodniej (dawna biblioteczka ZO), pomocy naukowych itd. Zespół zastrzegł się jednak, aby przewidywane uzupełnienia nie spowodowały zwiększenia liczby godzin ani dodatkowego obciążenia uczniów. Zespół postulował, aby uzupełnienia programów i podręczników mogły wejść w życie z nowym rokiem szkolnym 1958/59.

Komisja do opracowania zmian w statucie Instytutu Zachodniego. Kuratorium I. Z. na posiedzeniu w d. 24 lutego powołało komisję do opracowania zmian w statucie I. Z., zgodnie z uchwałą Walnego Zebrania członków I. Z. 15 października z. r. w następującym składzie: prof. Z. Kaczmarczyk, przewodniczący, prof. T. Cieślak, mec. dr J. Hubert, prof. A. Klafkowski i prof. S. Wyśłouch, członkowie.

